

İhracat ve İthalatın Ekonomik Büyüme ile İlişkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma

The Relationship of Exports and Imports With Economic Growth: An Empirical Study on Turkey

ÖZET

Ekonomik büyümenin dış ticaret üzerindeki ilişkisini araştıran gerek ulusal gerekse uluslararası literatürde farklı dönemleri baz alan ve farklı yöntemleri kullanan birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar incelendiğinde ihracat, ithalat ve ekonomik büyüme ile ilgili nedensellik ilişkisi için ortak bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bazen veriler, kullanılan analiz türü, araştırmaya konu edilen yıllar ve çalışılan ülke ya da ülke grupları aynı olmasına rağmen sonuçların farklılaştığı görülmektedir. Dolayısıyla her zaman kabul gören bir hipotez söz konusu olmadığı için değişen şartlar ve yıllar içinde hipotezin yeniden analiz edilmesi düşüncesinden hareketle çalışmada, Türkiye’de, 1998-2022 dönemi için, ihracat, ithalat ve GSYİH ilişkisi analiz edilmiştir. Bu amaçla Granger nedensellik ilişkisi incelenerek ihracata-yönelik büyüme hipotezinin geçerliliği sınamaya çalışılmıştır.

İncelemeden elde edilen verilere göre ithalat ile GSYİH arasında ve ihracatla GSYİH arasında iki taraflı nedensellik ilişkisi yoktur. İthalat ile ihracat arasında ise ithalattan ihracata tek yönlü bir nedenselliğin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla Türkiye’de 1980’li yıllarda başlatılan ihracata dayalı büyüme politikası amacını gerçekleştirilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Dış Ticaret, Ekonomik Büyüme, İhracat, Granger Nedensellik Analizi.

ABSTRACT

Many studies have been conducted in both national and international literature investigating the relationship between economic growth and foreign trade, based on different periods and using different methods. When these studies are examined, there isn’t common consensus regarding the causality relationship regarding exports, imports and economic growth. Sometimes it is seen that the results differ even though the data, the type of analysis used, the years subject to the research and the country or country groups studied are the same. Hence, without any universally accepted hypothesis, the study examined how exports, imports, and GDP interrelate in Turkey for the period 1998-2022, with the idea of re-analyzing the hypothesis under changing conditions and over the years. For this purpose, the study aimed to test the validity of the export-led growth hypothesis through an analysis of the Granger causality relationship.

According to the data obtained from the review, there is no bilateral causality relationship between imports and GDP and between exports and GDP. It was concluded that there is a one-way causality between imports and exports, from imports to exports. Therefore, the export-based growth policy initiated in Turkey in the 1980s could not achieve its purpose.

Keywords: Foreign trade, Economic Growth, Export, Granger Causality Analysis.

GİRİŞ

İhracat, ülkelerin ekonomik büyümelerinin gerçekleştirilmesinde önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Ülkelerin yapmış oldukları ihracat faktör donatımları ve döviz gelirlerini artırmanın yanı sıra ara ve yatırım malları alımlarını kolaylaştırabilmekte ayrıca istihdam oranlarında da artışa katkı sağlayabilmektedir. Böylece uzmanlık alanına paralel bir kaynak dağılımı sayesinde hem ülke özelinde hem de küresel bağlamda refah artışı elde edilebilmektedir. İthalat ise ülkede üretilen malların ülke dışına satışı olarak adlandırılan ihracatın karşıtı olarak tanımlanabilir. Buna göre ithalat; bir ülkenin yurtiçindeki talebe cevap verebilmek için yurt dışından ihtiyaç duyduğu mal ve hizmeti satın almasıdır. Birbirinden ayrılmaz iki kavram olarak ihracat ve ithalat ekonomik büyüme üzerinde önemli etkilere sahiptir. Bu bağlamda ekonomik büyüme bir ülkedeki mal ve hizmetlere yönelik talebin artışına paralel olarak üretim kapasitesindeki nitel ve nicel gelişim şeklinde ifade edilebilmektedir. Diğer bir ifade ile zaman içerisinde sermaye, işgücü, beşeri sermaye, teknoloji gibi faktörlerde meydana gelen artış ülkelerin üretim kapasitelerinde dolayısıyla da sahip oldukları milli gelirlerinde bir yükselişe sebep olmaktadır (Pınar&Paksoy,2023). Bu durum ekonomik büyüme ölçüsü olarak nitelendirilmektedir. Milli geliri düşük ülkelerdeki tasarruf yetersizliği büyüme üzerinde negatif etki oluşturmakta ve bu ülkeler sermaye ihtiyacını karşılayabilmek amacı ile sermaye girişini özendirici politikalar uygulamaktadırlar (Paksoy&Alagöz,2024). İhracat ise ülkelerin ekonomik büyümesi için oldukça önemli bir kavramdır. Bu bağlamda artan ihracat faktör verimliliği üzerinde pozitif etki oluşturmakta ve ülkeye döviz girişi olurken üretim maliyetleri düşmekte, gelişen teknolojik yenilikler vasıtasıyla ekonomik verimliliğin yükselmesine zemin hazırlamaktadır. Bu durumda gelişen teknolojinin doğurduğu tüketim artışı, doğal kaynakların azalması ve çevre kirliliği neticesinde ekolojik dengede ortaya çıkabilecek tehlikeleri önlemek ve

Abdulbaki Pınar¹

How to Cite This Article

Pınar, A. (2024). “İhracat ve İthalatın Ekonomik Büyüme ile İlişkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 10(5): 683-688. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13851830>

Arrival: 26 July 2024

Published: 30 September 2024

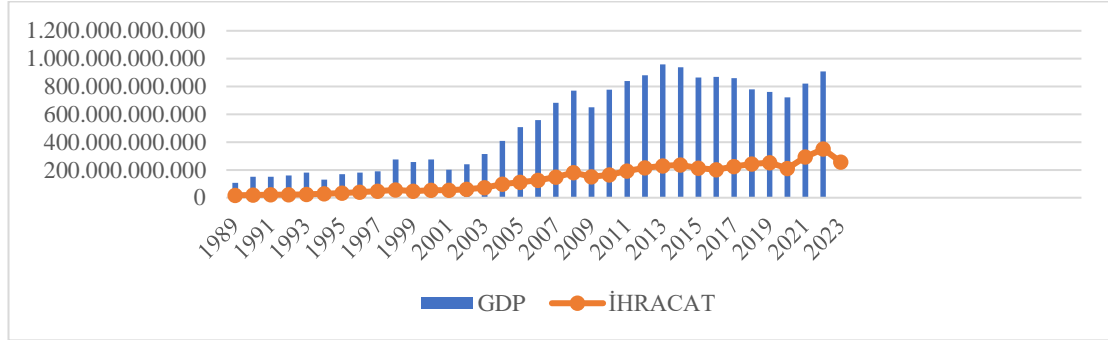
International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Öğr. Gör. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Kazım Karabekir MYO, Karaman, Türkiye.

maliyetleri minimize etmek amacı ile atıkların geri kazanımı çalışmaları da ekonomik verimliliğin artmasına katkı sağlamaktadır (Paksoy&Alagöz, 2023).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin birçoğu 1960'lı yıllardan itibaren dışa bağımlılığı azaltmak amacı ile yurtiçi sanayileşmeyi esas alan içe dönük büyüme yani ithal ikameci politikalar uygulamışlardır. Bu politikaların büyüme için gerekli döviz birikimini oluşturamaması ve dolayısıyla ihracatı olumsuz yönde etkilemesi nedeni ile ihracata dayalı bir büyüme politikasına yönelinmiştir. Dünya Bankası tarafından 1970-1985 yılları arasında yapılan çalışmada, içe dönük ve dışa dönük ekonomilerin performansı, ekonomik büyüme, kişi başına gelir artışı, ihracat performansı ve gelir dağılımı yönünden karşılaştırılmıştır. Bulgular, dışa dönük ekonomilerde gayrisafi milli hasıla ve ihracatın %7,7 ve %14,2 oranında arttığını gösterirken, içe dönük ekonomilerde bu artış oranlarının sırasıyla %3,5 ve %3,7 olduğunu ortaya koymuştur. Literatürde, ihracat ile ekonomik büyüme değişkenleri arasındaki nedensellik eğilimi üzerinde net bir fikir birliği olmasa da, genel olarak hızlı ekonomik büyüme ile ihracatın paralel bir eğilim gösterdiği kabul edilmiştir. Bu bağlamda Türkiye'de 1970'lerin sonlarında Petrol krizi ile birlikte ekonomide yaşanan sorunların giderilebilmesi için 24 Ocak 1980 kararları ile dışa açık bir politika izleme kararı alınmıştır. Bu doğrultuda ihraç edilen ürünler içinde sanayi ürünlerinin oranının ve rekabet gücünün artırılması amacı ile teşvikler sağlanmıştır. İhracatı artırmaya yönelik uygulamalar neticesinde 1983'ten sonra ihracatta bir yükselme gerçekleşmiştir. Ancak 1990'lara gelindiğinde Körfez Krizi ve küresel ekonomide baş gösteren durgunluk, öte yandan ülke ekonomisinde kamu açıklarının artması, yüksek enflasyonun ortaya çıkması gibi nedenler bir ekonomik krize zemin hazırlamıştır (Varol,2003). 1994 yılında yaşanan bu ekonomik kriz TL'nin değer kaybı ile sonuçlanmıştır. Böylece ülke içinde azalan talep ülke dışına yönelmiş ve bu durum şekil 1'de görüldüğü üzere 1994-1998 yıllarında ihracat gelirlerinde bir yükselişe yol açmıştır. Bu tarihten itibaren uygulanan daraltıcı maliye politikası yatırımların ve özel tüketim harcamalarının önemli miktarda azalışı ile sonuçlanmıştır. Yine aynı dönemde yaşanan Rus krizi, ülkede yaşanan 1999 depremi bu süreci körtüklemiştir. 2002 yılından sonra ihracatta yaşanan olumlu gelişmeler neticesinde ihracat ortalama 60 milyar dolar olmuştur. 2008 yılından sonra 2009 yılında düşüş gösteren ihracat rakamı akabinde 2014 yılında 236 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. 2016 yılına gelindiğinde 200 milyar dolara gerilemiştir. 2019'da 250 milyar olan ihracat 2020 yılında 209 milyara düşen ihracat tekrar 2022 yılında 350 milyar dolara ulaşmıştır. İncelenen dönem itibariyle ihracatın en yüksek değere ulaştığı yıl 2022 yılı olmuştur.

Şekil 1: 1989-2023 Dönemi GSYH ve İhracat

Kaynak: TÜİK

LİTERATÜR

Literatürde, ihracat, ithalat ve büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen farklı ekonometrik yöntemlerle yapılan birçok ampirik çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda alıntılanmıştır.

Jung ve Marshall (1985) 37 ülkede zaman serisi verileri ile ihracat ve ekonomik büyüme değişkenleri için nedensellik araştırması yapmıştır. İncelenen ülkelere sadece dört tanesinde anlamlı bir ilişkinin var olduğu bulunmuştur.

Demirhan ve Akçay (2005) İhracat artışı ve büyüme ilişkisini Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri için incelemiştir. Granger nedensellik testi sonucunda Türkiye için ilgili yıllarda GSYH'den ihracata tek yönlü bir nedensellik tespit etmişlerdir.

Değer (2006), 1980-2005 yılları arasında GSYH ve ihracat ilişkisi çoklu veriler kullanarak Türkiye için araştırmıştır. Aralarında pozitif anlamlı bir etkileşim bulunmuştur.

Mahadevan (2009), 1974-2004 yılları arasında Singapur'da ihracat, ithalat ve GSYH ilişkisini Eşbütünleşme testi, Toda-Yamamoto nedensellik testini kullanarak araştırmıştır. Elde ettiği bulgulara göre ihracat ile büyüme arasında tek taraflı, ihracat ile büyüme arasında ise karşılıklı bir ilişki olduğunu bulmuştur.

Bajo-Rubio ve Díaz-Roldán (2012), Takım (2010), Koçat (2008), Furuoka (2007), Love ve Chandra (2005) vb. yazarlar, ekonomik büyüme ile ihracat ve ithalat ilişkisini inceledikleri çalışmalarında bu üç değişkenin birbirlerini etkilemediklerini dolayısıyla aralarında nedensellik ilişkisinin olmadığını tespit etmişlerdir.

Cetin ve Inguva (2011), Suudi Arabistan'da 1981- 2010 dönemi için GSYH, ihracat (petrol hariç), ve ithalat göstergeleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. İnceleme sonucunda GSYH-ihracat ve GSYH-ihracat arasında pozitif bir ilişkinin var olduğunu tespit etmiştir.

Enu vd. (2013), Eşbütünleşme ve Granger nedensellik analizi yardımı ile 1980-2012 yılları arasındaki dış ticaret ve GSYH ilişkisini incelemişlerdir. Değişken olarak ihracat, ithalat ve GSYH kullanılmıştır. Bulgulara göre ithalat – GSYH ve ithalat-GSYH arasında karşılıklı, ihracattan ithalata ise tek taraflı bir nedenselliğin olduğu gözlenmiştir.

Saraç (2013), Türkiye'de 1989(2)-2011(4) dönemi için GSYH, ihracat, ithalat ve benzeri değişkenler 3 aylık veriler eşliğinde analiz edilerek hem ihracat hem de ithalatın GSYH üzerinde pozitif bir etki oluşturduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Uçan ve Koçak (2014) 1990-2011 yıllarında büyüme ile ihracat ve ithalat arasındaki nedenselliği araştırdıkları çalışmada ithalat ile büyüme için çift taraflı, ihracat ile büyüme için ise tek taraflı bir nedensellik ilişkisi bulmuşlardır.

Guntukula (2018) 2005-2017 yıllarında Hindistan için ihracat, ithalat ve ekonomik büyüme arasındaki etkileşimi incelemiştir. Değişkenler arasında tespit ettiği uzun dönemli ilişkide ihracat ve ithalattan ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik bulgusuna ulaşmıştır. Bu durumda Hindistan'da ihracata dayalı bir ekonomik stratejinin ekonomik büyümeye katkı sağlayacağı ifade edilmiştir.

Mosikarı ve Eita (2020), Namibya'nın 2009-2018 yıllarını kapsayan çalışmasında otoregresif dağılım gecikmesi yöntemini kullanarak büyüme ile temel ihracat sektörlerinin etkileşimini incelemişlerdir. İhracat artışının ekonomik büyümeyi olumlu, ihracat azalışının ise olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Sonuç olarak, ihracat azaldığında genişlemeci politikalara ağırlık verilmesinin sözkonusu ülkenin ekonomik gelişimi için önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Omoke ve Charles (2021) Nijerya'da yaptıkları incelemede ihracatın ekonomik büyüme üzerinde pozitif, İthalatın ise negatif bir etkisinin olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Bu bağlamda etkili ve iyi bir yönetim, nitelikli kurumlar etkinleştirilebildiği takdirde ticari açıklığın büyümeyi artırıcı yönde etkileşim içinde olabileceğini ifade etmişlerdir.

Rasoanomenjanahary (2022), Madagaskar'ın 1993-2020 yıllarını ticari açıklık ve ekonomik büyüme ilişkisi açısından incelemiş ve ticari açıklığın ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Elde edilen bulgulara göre ekonomik büyüme ile enflasyon, doğrudan yabancı yatırımlar, işgücüne katılım değişkenlerinin pozitif bir tamamlayıcılık içinde oldukları tespit edilmiştir. Bu bağlamda ülkedeki dış ticareti düzenleyici yasaların geliştirilerek etkili şekilde işleminin sağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

VERİ TANIMLAMA VE METODOLOJİ

İhracatın büyüme üzerindeki etkisinin incelendiği bu çalışma için 1989- 2022 yıllarına ait gayri safi yurtiçi hasıla, ithalat ve ihracat rakamları Türkiye İstatistik Kurumu verileri kullanılmıştır.

En Küçük Kareler Yöntemi ile Regresyon denklemi Eviews 11 paket programı kullanılarak istatistiksel olarak analiz edilmiş ve sonuçlar tablo 1'de paylaşılmıştır. Tablo 1'de tüm değişkenler anlamlıdır.

Tablo 1: Regresyon Analizi (1998-2022)

Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-istatistik	Olasılık
LOG(EXPORT)	-0.391481	0.206735	-1.893635	0.0715
LOG(IMPORT)	1.123050	0.190532	5.894278	0.0000
C	8.210348	0.853801	9.616235	0.0000
F-istatistik	375.9710			
Olasılık(F-istatistik)	0.000000			

Zaman serisi analizinin uygulanabilmesi için öncelikle serilerin durağan olması önemlidir. Bu nedenle ilk olarak Dickey Fuller (ADF) ve Phillips Peron (PP) Birim Kök Testleri ile serilerin durağanlığı test edilmiş ve sonuçlar tablo 2'de özetlenmiştir. Yapılan testlerin sonucunda elde edilen bulgulara göre serilerin tamamı birinci dereceden durağandır.

Tablo 2: Phillips Perron(PP) ve Augmented Dickey Fuller(ADF) Birim Kök Testi Sonuçları

PP				
Sevivede				
		GDP	EXPORT	IMPORT
Sabitli	t-istatistik	-1.0868	0.8843	0.0140
	Olasılık	0.7038	0.9934	0.9511
		n0	n0	n0
Sabitli ve Trendli	t-istatistik	-1.2504	-2.3380	-2.0892
	Olasılık	0.8759	0.3996	0.5255
		n0	n0	n0
1.Farkta				
		d(GDP)	d(EXPORT)	d(IMPORT)
Sabitli	t-istatistik	-3.9297	-4.2163	-2.9755
	Olasılık	0.0067	0.0035	0.0523
		***	***	*
Sabitli ve Trendli	t-istatistik	-3.9326	-4.1999	-3.0408
	Olasılık	0.0271	0.0157	0.0232
		**	**	**

ADF				
Sevivede				
		GDP	EXPORT	IMPORT
Sabitli	t-istatistik	-1.0698	0.3413	0.0272
	Olasılık	0.7104	0.9756	0.9523
		n0	n0	n0
Sabitli ve Trendli	t-istatistik	-1.1345	-2.4308	-1.8610
	Olasılık	0.9014	0.3559	0.6429
		n0	n0	n0
1.Farkta				
		d(GDP)	d(EXPORT)	d(IMPORT)
Sabitli	t-istatistik	-3.9297	-4.0263	-3.2557
	Olasılık	0.0067	0.0057	0.0294
		***	***	**
Sabitli & Trendli	t-istatistik	-3.9393	-3.8534	-3.1998
	Olasılık	0.0268	0.0327	0.0190
		**	**	**

Not:(*)%10 düzeyinde anlamlı; (**) %5 düzeyinde anlamlı; (***) %1 düzeyinde anlamlı. ve (no) önemli değil *MacKinnon (1996) tek taraflı p değerleri.

Serilerin durağan oldukları tespit edildikten sonra serilerin uzun dönemde birbirleri ile ilişki içinde olup olmadıkları Johansen Eşbütünleşme testi ile analiz edilmiştir. Johansen Eşbütünleşme Testinin uygulanabilmesi için öncelikle uygun gecikme uzunluğu Eviews paket program ile FPE (Son tahmin hatası), AIC(Akaike bilgi kriteri), HQ(Hannan-Quinn bilgi kriteri) Bilgi Kriterlerine göre 2 olarak tespit edilmiştir.(Tablo.3)

Tablo 3: VAR Uygun Gecikme Uzunluğu Seçim Kriterleri

Gecikme	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-1795.756	NA	1.71e+64	156.4136	156.5617	156.4508
1	-1745.420	83.16484*	4.74e+62	152.8191	153.4115*	152.9681
2	-1734.294	15.47872	4.14e+62*	152.6343*	153.6711	152.8950*

* Kriter tarafından seçilen gecikme sırasını gösterir.

LR: sıralı değiştirilmiş LR test istatistiği (her test %5 seviyesinde)

FPE: Son tahmin hatası. AIC: Akaike bilgi kriteri. SC: Schwarz bilgi kriterii HQ: Hannan-Quinn bilgi kriteri

VAR Uygun Gecikme Uzunluğunun 3 olarak tespit edilmesinden sonra serilerin koentegre oldukları yani aralarında uzun dönemli bir ilişkinin olduğu Johansen Eşbütünleşme Testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar tablo 4'te paylaşılmıştır.

Tablo 4: Değişkenlerin Johansen Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Hipotez	Özdeğer	İz İstatistik	%5 Kritik değer	Olasılık
r = 0	0.685750	30.14791	24.27596	0.0081
r ≤ 1	0.164502	4.681454	12.32090	0.6126
r ≤ 2	0.032525	0.727457	4.129906	0.4521
Hipotez	Özdeğer	Maksimum-Özdeğer İstatistik	%5 Kritik değer	Olasılık
r = 0	0.685750	25.46645	17.79730	0.0029
r ≤ 1	0.164502	3.953997	11.22480	0.6357
r ≤ 2	0.032525	0.727457	4.129906	0.4521

Aralarında uzun dönemli bir ilişkinin var olduğu tespit edilen değişkenler için Granger Nedensellik Testi uygulanarak değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisinin yönü araştırılmış ve elde edilen sonuçlar tablo 5'te özetlenmiştir.

Tablo 5: Değişkenlerin Granger Nedensellik Testi Sonuçları

Nedensellik Yönü	F-istatistik	Olasılık
İhracat GDP'nin nedeni değildir	0.77603	0.4750
GDP İhracatın nedeni değildir	1.80841	0.1925
İthalat GDP'nin nedeni değildir	0.67765	0.5203
GDP ithalatın nedeni değildir	1.19510	0.3256
İthalat ihracatın nedenidir	3.92516	0.0385
İhracat ithalatın nedeni değildir	1.95271	0.1708

Modelde yer alan değişkenlerle ilgili nedensellik testi sonuçlarına göre:

- ✓ İhracat ve ithalat GDP'nin nedeni değildir.
- ✓ GDP ihracat ve ithalatın nedeni değildir.
- ✓ İthalat ihracatın nedenidir.
- ✓ İhracat ithalatın nedeni değildir.

SONUÇ

Makroekonomik göstergeler, ekonomideki değişimleri sistematik bir şekilde yansıtırken, aynı zamanda ülkeler arasındaki ekonomik performansı analiz etmeye yardımcı olan kapsamlı bir sistem sunar. Küresel rekabetin içinde kalmak, yatırım çekmek ve finans piyasalarını geliştirmek için ülkelerin makro düzeyde başarılı performanslar sergilemeleri gerekmektedir. Makro veriler, yerel yatırımcılara buldukları ekonomiyi daha iyi anlamalarına yardımcı olurken, yabancı yatırımcılara da ülkenin kaynak kullanım etkinliği ve yatırım fırsatları hakkında geniş bilgi sağlar. Ayrıca, ülkeler arası karşılaştırmaların bu göstergeler aracılığıyla yapılması, makroekonomik verilerin önemini artırmaktadır (Paksoy & Alagöz, 2021). Bu bağlamda ülke ekonomik durumu değerlendirilirken, öncelikli olarak kullanılan göstergelerin başında GDP gelmektedir. Hatta pek çok makroekonomik gösterge GDP yardımıyla türetilmektedir. Bundan dolayı GDP göstergesi önem arz etmektedir (Alagöz&Paksoy, 2021).

Bu çalışmada 1998-2022 dönemi için Türkiye'de ithalat, ihracat ve büyüme ilişkisi incelenmiştir. İnceleme sonucunda elde edilen bulgulara göre 1989-2023 yılları arasında yapılan Granger Nedensellik analizinde İhracat ve GDP arasında herhangi bir nedensellik tespit edilememiştir. Bu değişkenlerin birbirini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla Türkiye'de sözkonusu dönemler itibarıyla ihracata dayalı büyüme hipotezi desteklenmediğine işaret etmektedir. Aynı şekilde ithalat ve GDP arasında da bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. İthalattan büyümeye ve büyümeden ithalata doğru bir ilişki tespit edilememiştir. Yine analizde ithalatın ihracatı tek yönlü olarak etkilediği ve ithalatta meydana gelen bir artışın ihracatı artırdığı dolayısıyla ihracata dayalı bir ihracat büyümesinin gerçekleştiği tespit edilmiştir. İhracat-GSYH değişkenleri ve ithalat-GSYH değişkenleri arasında bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. İthalat-ihracat değişkenleri arasında ise ithalattan ihracata doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir (ithalata dayalı ihracat). Analiz sonucuna bağlı olarak ihracata dayalı büyüme hipotezinin Türkiye ekonomisi için etkili olmadığını söylenebilir. Çalışmada elde edilen büyüme ile ihracat ve ithalat arasında nedenselliğin olmadığına yönelik bulgular Bajo-Rubio ve Diaz-Roldán (2012), Takım (2010), Koççat (2008), Furuoka (2007), Love ve Chandra (2005)'nin araştırmalarında buldukları sonuçları destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

Alagöz, M.&Paksoy H.(2021) II. International Halich Congress on Multidisciplinary Scientific Research August 15-16, 2021, Istanbul, Turkey. Seçilmiş Ülkelerdeki Bazı Makroekonomik Göstergelerin Hesaplamalarındaki Farklılıklar. İZDAŞ,169-179.

Alagöz, M. & Paksoy, H. (2023). Tersine Lojistiğin Önemi ve Uygulama Örnekleri Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 15, 2023, 103 – 112. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/akmyosb/issue/78215/1271818>

Atik, H. (2006). "Ekonomik Kriz Öncesi Erken Uyarı Sistemleri". Ed. H. Seyidoğlu ve Rıfat Yıldız. Kriz Erken Sinyalleri Olarak Dış Ticaret Hareketleri, Arıkan Yayınları, İstanbul, Şubat 2006.

Bajo-Rubio, O.&Diaz-Roldán, C. (2012), "Do Exports Cause Growth? Some Evidence for the New EU Members", Post-Communist Economies, 24(1): 125-131

Cetin, R.&Inguva, S. (2011), "The Impact of Non-Oil Foreign Trade on Economic Growth in UAE", The Business Review, Cambridge, 19(1): 256-264

- Değer, K. (2006), "Turizme ve İhracata Dayalı Büyüme: 1980-2005 Türkiye Deneyimi" Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, Cilt:20, Sayı:2, 67-86.
- Demirhan, E. & Akçay S. (2005), "İhracat Artışı ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi: MENA Ülkeleri İçin Ampirik Kanıt", İktisat, İşletme ve Finans, Aylık Dergi, 124-131
- Enu, P., Havi, E.D.K. & Hagan, E. (2013), "The Impact of Foreign Trade on Economic Growth in Ghana (1980-2012)", International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences, 2(5): 174-191
- Furuoka, F. (2007), "Econometric Analysis of the Export-led Growth Hypothesis: Evidence for BIMP-EAGA Countries", Philippine Journal of Development; 34(2): 2542
- Guntukula, R. (2018). Exports, Import and economic growth in india: evidence from cointegration and causality analysis. Theoretical and Applied Economics, Volume XXV, No. 2(615), Summer, 221-230.
<http://www.tuik.gov.tr>, Erişim Tarihi: Mayıs 2024.
- Jung, S. Woo & Marshall, J. Peyton (1985) Exports, growth and causality in developing countries. Journal of Development Economics. Volume 18, Issue 1, May-June 1985, Pages 1-12.
- Koççat, H.(2008), "Exchange Rates, Exports and Economic Growth in Turkey: Evidence from Johansen Cointegration Tests", International Journal of Economic Perspectives, 2(1): 5-11.
- Love, J. & Chandra, R. (2005), "Testing Export-led Growth in South Asia", Journal of Economic Studies, 32(2): 132-145.
- Mahadevan, R. (2009), "The Sustainability of Export-led Growth: The Singaporean Experience", The Journal of Developing Areas, 43(1): 233-247
- Bajo-Rubio, O.&Diaz-Roldán, C. (2012), "Do Exports Cause Growth? Some Evidence for the New EU Members", Post-Communist Economies, 24(1): 125-131.
- Mosikari, T. J. & Eita, J. H. (2020). Modelling Asymmetric Relationship between Exports and Growth in a Developing Economy: Evidence from Namibia. EDWRG Working Paper Number 02-2020.
- Takım, A. (2010), "Türkiye’de GSYİH ile İhracat Arasındaki İlişki: Granger Nedensellik Testi", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(2): 116.
- Omoke P.C.&Charles S. O. (2021). Trade openness and economic growth nexus: Exploring the role of institutional quality in Nigeria, Cogent Economics & Finance, 9:1, 1868686, DOI: 10.1080/23322039.2020.1868686.
- Paksoy, H.& Alagöz, M.(2021).II. International Halich Congress on Multidisciplinary Scientific Research. October 29-30, 202. İstanbul, Turkey Seçilmiş Ülkelerin Yoksulluk, Dış Borç ve Sanayi Üretim Endeksi Hesaplama Yöntemlerine Yönelik Bir Değerlendirme, İZDAŞ, 633-644.
- Paksoy, H.&Alagöz, M. (2024). Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ticari Açıklık ve İstihdamın Büyüme Üzerine Etkisi: Kazakistan Örneği (1992-2022), Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 6(1), 160-175. DOI: 10.51124/jneusbf.2024.81
- Pınar, A.& Paksoy, H. (2023). Cumhuriyetin Yüzüncü Yılında Türkiye’nin Ekonomik Büyümesi Üzerine Çalışmalar içinde syf.107 130.Seçilmiş Ülkelerin Topsis Yöntemi ile Ölçülen Ekonomik Performanslarının Karşılaştırılması. Ed. Mustafa Yılmaz. Yayın No.: 1816. E-ISBN: 978-625-398-957-6.1. Basım, Nobel Bilimsel.
- Rasoanomenjanahary, M., Cao, L.&Xi, Y. (2022) The impact of trade openness on economic growth: empirical evidence from Madagascar. Modern Economy, 13, 629-650.
- Saraç, T.B. (2013), "İhracat ve İthalatın Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği", Ege Akademik Bakış, 13(2): 181-194.
- Uçan, O.&Koçak, E. (2014), "Türkiye’de Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki", Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 7(2): 51-60.
- Varol, G.M. (2003). "Cumhuriyetin 80. yılında 1923-2003 Türk Dış Ticaretinin Gelişiminin Kısa Tarihçesi", Dış Ticaret Dergisi, DTM Yay-Ekim <http://www.die.gov.tr> (11/10/2006).